

POVREDA PRAVA OSOBNOSTI - UGOVORNA I IZVANUGOVORNA ODGOVORNOST

Božić, Marina

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic in
Pozega / Veleučilište u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:112:019343>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
STUDIA SUPERIORA POSEGANA

Repository / Repozitorij:

[Repository of Polytechnic in Pozega - Polytechnic in
Pozega Graduate Thesis Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

STUDENT: MARINA BOŽIĆ, MBS: 6398

POVREDA PRAVA OSOBNOSTI – UGOVORNA I IZVANUGOVORNA ODGOVORNOST

ZAVRŠNI RAD

Požega, 2017. godina

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

DRUŠTVENI ODJEL

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

**POVREDA PRAVA OSOBNOSTI – UGOVORNA I
IZVANUGOVORNA ODGOVORNOST**

ZAVRŠNI RAD

IZ KOLEGIJA Osnove građanskog prava II

MENTOR: Jasmina Mladenović, dipl.iur.

STUDENT: Marina Božić

Matični broj studenta: 6398

Požega, 2017. godina

SAŽETAK

Cilj ovog rada je detaljnije objasniti koja su to prava osobnosti te istražiti primjere ugovorne i izvanugovorne odgovornosti. U prvom dijelu rada obrađeni su pojmovi štete, subjekti odgovornosti za štetu, štetne radnje te vrste štete. Zatim su objašnjeni pojmovi ugovorne i izvanugovorne odgovornosti, kojim su zakonom regulirani, njihove specifičnosti, kada nastaju te karakteristike povrede ugovorne obveze, koja je opisana Zakonom o obveznim odnosima usporedno sa Ustavom Republike Hrvatske. Nadalje, opisani su subjekti i objekti prava osobnosti te njihova obilježja. Zatim su spomenuta sredstva građanskopravne zaštite u slučaju povrede prava osobnosti. Na kraju je prikazan primjer povrede prava osobnosti kojoj pripada *mobing* te usporedba sa stranim regulativama zaštite na radu i Zakona o radu.

Ključne riječi: *ugovorna odgovornost, izvanugovorna odgovornost, šteta, prava osobnosti*

SUMMARY

The aim of this paper is to explain what are the rights on personality, and to explore examples of contractual and extracontractual liability. In the first part of the paper the concepts of damage, the subjects of liability for damages, harmful actions and types of damage are explained. Furthermore, the terms of contractual and extracontractual liability are addressed, the law that regulates them, their specifics, and the characteristics of the violation of the contractual obligation, accompanied by the Obligations Act, in conjunction with the Constitution of the Republic of Croatia. Furthermore, the subjects and objects of right on personality and their characteristics are described. The means of civil law protection in the event of a violation of right on personality are mentioned next. Finally, we show an example of the violation of the right on personality related to *mobbing*, and also the comparison with foreign work regulations and the Labor Act.

Key words: *contractual liability, extracontractual liability, damage, right on personality*

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ŠTETA	2
2.1. Subjekti odgovornosti za štetu	3
2.2. Štetna radnja	4
2.3. Imovinska i neimovinska šteta	5
2.4. Ostale vrste šteta	8
2.5. Vrste odgovornosti za neimovinsku štetu	9
3. UGOVORNA I IZVANUGOVORNA ODGOVORNOST	13
3.1. Ugovorna odgovornost	13
3.2. Izvanugovorna odgovornost	14
4. PRAVA OSOBNOSTI	17
4.1. Subjekt i objekt prava osobnosti	19
4.2. Obilježja prava osobnosti	20
5. ZAŠTITA DOSTOJANSTVA RADNIKA	23
ZAKLJUČAK	25
LITERATURA	27

1. UVOD

U ovom završnom radu, istražiti će se povreda prava osobnosti – ugovorna i izvanugovorna odgovornost. Kako bi se obrazložila tema povrede prava osobnosti – ugovorne i izvanugovorne odgovornosti, prvo poglavlje uvodi u sam rad, definiranjem pojma štete. Unutar tog poglavlja objasniti će se što mora sadržavati obveznopravni odnos odgovornosti za štetu te značenje pojedinih elemenata odgovornosti. Svaka šteta ima svoje pravne posljedice koje mora snositi osoba koja je skrivila tu štetu. Prema tome, navest će se osobe koje mogu skriviti štetu te njihova svojstva. Objasniti će se koje su to vrste štetne radnje, povrede obveznog odnosa te vrste štete i njihove sastavnice. Međutim, u drugom poglavlju polazi se od samog definiranja ugovorne i izvanugovorne odgovornosti, odnosno, kojim je zakonom regulirana, njihove specifičnosti, kada nastaju te karakteristike povrede ugovorne obveze. Nadalje, spomenut će se razlike ugovorne i izvanugovorne odgovornosti. U trećem poglavlju, argumentirati će se pojam povreda ugovorne odgovornosti, konkretno što se pod time smatra te navedeno poglavlje popratiti Zakonom o obveznim odnosima usporedno sa Ustavom Republike Hrvatske. Obrazložiti će se koji su to subjekti i objekti prava osobnosti, njihova obilježja te će se nabrojati situacije subjektivnih prava osobnosti. Zatim će se navesti sredstva građanskopravne zaštite u slučaju povrede prava osobnosti. U posljednjem, četvrtom poglavlju obrazložiti će se primjer povrede prava osobnosti kojoj pripada *mobing*. Nadalje će se usporediti strane regulative *mobinga* u različitim zemljama. Normativna regulacija nije sve što treba postojati da se ostvari pravna organizacija, već je smjernica kako uspostaviti zakone prema kulturi poštovanja čovjeka i njegovih vrijednosti, a ono što postavlja taj razvoj mora imati građanskopravnu platformu (društvo) koje će vlastitim inicijativama tražiti promjene u pravnim statutima i ostvarivanje njihovih prava, naročito u pogledu povrede prava osobnosti kao nematerijalne štete.

2. ŠTETA

Opće načelo građanskog prava jest da se nikome ne čini šteta, bilo umanjnjem nečije imovine (imovinska šteta), sprječavanjem njezina povećanja (izmakla korist) ili povredom prava osobnosti (neimovinska šteta), što je definirano i člankom (čl.) 1046. Zakona o obveznim odnosima (ZOO) (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15). U pravnom smislu „*šteta jest svaki oblik stvarnog uništenja ili oštećenja nečijih pravno zaštićenih materijalnih imovinskopravnih dobara i prava, čime se oštećenom uzrokuju izravni troškovi, (na primjer oštećenje stvari, života, tijela i drugo) ili nematerijalnih-neimovinskih dobara i prava, čime se oštećenom uzrokuju duševni bolovi i strah, (na primjer (npr.) povreda časti ili ugleda) ili povreda pravom zaštićenih interesa, čime se oštećuje nečije pravno stanje, (npr. status)*“ (Marović, A., Medvidović, L., Štimac, S., 2006: 11). Obveznopравни odnos odgovornosti za štetu mora sadržavati:

- 1) subjekte odgovornosti za štetu - osoba koja odgovara za nastalu štetu naziva se štetnik, a osoba koja zahtijeva naknadu štete – oštećenik,
- 2) štetnu radnju štetnika – osoba mora počiniti štetnu radnju da bi se ostvario obvezno pravni odnos odgovornosti za štetu,
- 3) štetu – mora nastati kao posljedica radnje štetnika; oštećenik ima pravo zahtijevati naknadu štete,
- 4) uzročnu vezu – određena šteta mora biti posljedica štetne radnje,
- 5) protupravnost štetne radnje – objektivni elementi (štetna se radnja protivi nekom pravnom pravilu) i subjektivni elementi (izražavaju se krivnjom štetnika).

Navedene odredbe poklapaju se s onima subjektivne odgovornosti, a ona je tradicionalna i stoljećima dominantna u pravima europskih država. Treba napomenuti da postoje i druge odgovornosti za štetu (objektivna, ugovorna, izvanugovorna, predugovorna i slično (sl.) a razlikuju se po značajkama koje su ih uzrokovale. Sve to kategorizira razlikovanje odredbi (pretpostavki) na opće i posebne, gdje u opće pripadaju one odredbe koje su zajedničke za sve vrste odgovornosti za štetu (subjekti odgovornosti, štetna radnja, šteta, uzročna veza i protupravnost u objektivnom smislu) a u posebne one koje pored općih zahtijevaju i pojedinu vrstu odgovornosti za štetu (krivnja, ugovorni odnos, predugovorni odnos i sl.). Tako, za subjektivnu odgovornost, pored općih pretpostavaka, potrebna je krivnja kao posebna i za istu karakteristična pretpostavka. Slijedom toga, za postojanje ugovorne odgovornosti posebna pretpostavka jest postojanje ugovorne obveze.

2.1. Subjekti odgovornosti za štetu

Svaka šteta ima svoje pravne posljedice koje mora snositi osoba koja je skrivila tu štetu. Prema tome, osoba koja može skriviti štetu jest: naravna (fizička) osoba i pravna osoba.

Naravna (fizička osoba) smatra se osobom koja je skrivila, odnosno počinila štetnu radnju. No, kako štetu može počinuti gotovo svaka osoba, kod preuzimanja odgovornosti za štetu vrijedi pretpostavka da je osoba koja je počinila tu štetu i odgovorna za počinjenu štetu. To znači da štetnik može biti svaka osoba, ali ne vrijedi i obratno (na primjer: ako štetu počinu dijete od 5 godina, za štetu odgovara njegov zakonski zastupnik). Klarić i Vedriš smatraju (2012) smatra da osoba odgovorna za štetu mora imati dva svojstva: ubrojivost i poslovnu sposobnost. Ubrojivost se smatra obilježjem fizičkih osoba, a pretpostavlja da fizička osoba razumno percipira zbivanja u okolini i na osnovu toga donosi razumne odluke. Slijedom toga, ubrojivom se osobom smatra ona koja ima određenu zrelost (dob) i duševno zdravlje, dok sve ostale osobe (duševno bolesne, zaostalog mentalnog razvoja ili drugog) ne odgovaraju za počinjenu štetu, već njihov zakonski zastupnik. Iznimka nastaje kod osoba koje su se vlastitom krivnjom postavile u stanje „prolazne nesposobnosti“, (tako zvani. tamni trenutci) – oni odgovaraju za učinjenu štetu.

Poslovna sposobnost je također jedno svojstvo koje se traži za štetnika. Prema čl. 18. ZOO-a poslovna sposobnost jest sposobnost osobe da vlastitim očitovanjima volje stvara pravne učinke, kao i da se ista kod fizičkih osoba stječe punoljetnošću, a kod pravnih osoba danom nastanka (ako nije drugačije određeno). Ako se kaže da je štetnik i ubrojiv i poslovno sposoban ne znači da se ova dva svojstva uvijek kumulativno zahtijevaju, jer postoje štetne radnje kod kojih se zahtijeva samo ubrojivost, a postoje i one kod kojih se osim ubrojivosti zahtijeva i poslovna sposobnost fizičke osobe.

Pravna osoba se također može pojaviti kao osoba odgovorna za počinjenje štete (štetnik) no pravna osoba nema svojstvo ubrojivosti jer je to obilježje samo fizičkih osoba. No, po našem pravu, pravna osoba je deliktno sposobna, što znači da je za takvu sposobnost dovoljna već sama poslovna sposobnost. Za oštećenika je dovoljno da je on pravni subjekt, tj. nositelj prava i obveza, a čim je netko pravni subjekt u smislu građanskog prava, on mora imati i neku imovinu i prava osobnosti pa suglasno tome može trpjeti i štetu.

2.2. Štetna radnja

Već smo naveli da je štetna radnja svaki čin (aktivni, pasivni) ili pogriješka štetnika čija je posljedica oštećenje (šteta) na strani oštećenika i ona može biti izazvana, a također i prikazana pravnom aktu samo kao ljudska radnja. Štetna radnja se može podijeliti u dvije osnovne kategorije: a) građanski delikt (povodom kojega nastaje deliktna, izvanugovorna odgovornost za štetu) i b) povreda obveznog odnosa (povodom koje nastaje ugovorna odgovornost za štetu) (Crnić, I., 2007: 157).

a) Građanski delikt je radnja koja je pravni osnov za stvaranje odgovornosti za štetu, a njime se smatra svaki novi, dosada nepostojeći odnos između štetnika i oštećenika, što je i suštinska razlika od povrede ugovorne obveze s obzirom da potonja već ima utemeljenu odgovornost dvaju strana. Razlika građanskog od kaznenog delikta nalazi se u tome što se za izvršenje kaznenog delikta posljedica nadoknađuje kažnjavanjem počinitelja (rad za opće dobro, zatvor) dok kod građanskog delikta se javlja obveza na popravak štete (imovinske ili neimovinske – povreda osobnih prava). Također, kazneni delikt je detaljno opisan u Kaznenom zakonu i samim time za kojega je predviđena kazna. Treba dodatno napomenuti da u slučaju za počinjenje djela za koja se istodobno vežu i kaznenopravna i građanskopravna odgovornost, kazneni sud može protiv okrivljenog izreći kaznu, a istovremeno ga i kao štetnika obvezati na odštetu. Međutim u slučaju kada je optuženi oslobođen krivnje, dalje ga kazneni sud za odštetu upućuje na građansku parnicu. Preklapanje građanskog i kaznenog delikta se može naći u slučaju teške fizičke (tjelesne) ozljede (građanskopravna odgovornost – naknada štete; kaznenopravna odgovornost – kazna) (Gorenc, V., 2014: 1700).

b) Povreda obveznog odnosa je štetna radnja koja uključuje preoblikovanje postojećeg obveznopravnog odnosa (ugovora) u odnos odgovornosti za štetu. Također, to je i radnja koja pored navedenog odnosa može uvesti i dodatnu odgovornost za štetu – bilo imovinsku ili neimovinsku. Štetna radnja može dovesti do neispunjenja činidbe. Činidba je svaka ljudska radnja, (pozitivna ili negativna) koju je dužnik na temelju obveznog odnosa dužan izvršiti vjerovniku. U tom slučaju na mjesto postojeće ugovorne obveze postavlja se obveza za naknadu štete.

Objasniti će se primjerom: Osoba „A“ je preko službene iskaznice učlanjena u knjižnicu te se posuđivanjem knjiga, korištenjem literature i računalne opreme u knjižnici, stvorio obveznopravni odnos između osobe „A“ i knjižnice (radi lakšeg razumijevanja primjera, „knjižnica“ je osoba „B“). Osoba „A“ izgubi posuđenu knjigu. Budući osoba „A“ ne može knjigu vratiti vlasniku (osobi „B“) mora nadoknaditi njezinu vrijednost. Prema ovome, štetna

radnja se može dovesti i da je nadoknada nastale štete moguća (ukoliko osoba „A“ pronađe knjigu), ali budući je obveza „neadekvatno“ ispunjena, odnosno da knjiga nije vraćena, za ugovaratelja je nastala šteta. Time vjerovnik može zahtijevati ispunjenje prvobitne obveze, ali i naknadu štete. Tako je uz postojeći obveznopravni odnos nastao i odnos odgovornosti za štetu. Štetnu radnju koja povrjeđuje postojeći obveznopravni odnos u pravilu može izvršiti samo dužnik.

ZOO zabranjuje svaku zlouporabu prava osobe, odnosno zabranjuje kršenje prava iz obveznih odnosa koja su konstituirana ili priznata Zakonom. U hrvatskom pravnom sustavu, zlouporaba subjektivnih prava s namjerom da se drugome nanese šteta, (tzv. šikane), tretira se kao štetna radnja koja za posljedicu ima stvaranje odnosa odgovornosti za štetu. Štetna radnja može se učiniti na slijedećim entitetima:

- a) osobi, odnosno osobnim dobrima: uskraćivanje života, tjelesna ozljeda, zdravstveno oštećenje i drugo (dr.),
- b) stvarima: uništavanje, oštećivanje, otuđivanje i sl. te na
- c) činidbama i stanjima: npr. smetanje posjeda kojim je prouzročena šteta.

2.3. Imovinska i neimovinska šteta

Obzirom na objašnjenu ugovornu i izvanugovornu odgovornost za štetu, svaki oštećenik ima pravo na naknadu štete, bila ona imovinske naravi ili one neimovinske (nematerijalne). Prema tome, zdravstveni radnici samostalne privatne prakse odgovaraju korisniku zdravstvene usluge i za imovinsku (stvarima pohranjenim u ordinaciji, gubitku zarade i dr.) kao i za neimovinsku štetu (duševna bol itd.), (Crnić, 2010: 155). Također, nastala je povećana javna rasprava kod zaposlenika „*Deutsche Telekom*“ (dalje: DT) poduzeća, tokom 2005. i 2006. godine, gdje je sigurnosni odjel DT, radi provjere širenja informacija, prisluškivao određene članove uprave i nadzornog odbora istog poduzeća. (Miladin, 2009: 592). Obzirom na samu prirodu štete, ista se može podijeliti na: materijalnu (imovinsku) štetu i nematerijalnu (neimovinsku) štetu.

Materijalna (imovinska) šteta podrazumijeva vrstu štete, koja je nastala kao posljedica štetne radnje na imovini oštećenika, odnosno one koja se javlja u vidu umanjenja imovine ili sprječavanja njezinog povećanja. (Marović, A., Medvidović, L. i Štimac 2006: 47). Međutim, treba napomenuti da štetna radnja i šteta ne moraju imati isti objekt pa se prema tome po zakonskoj definiciji razlikuju štete koje su nastale kao posljedica štetne radnje izvršene na imovini oštećenika (npr. ako netko ošteti tuđi automobil). Također, subjektivna imovinska

prava mogu postojati i kada se njihov objekt ne nalazi u imovini oštećenika (npr. osoba posjeduje pravo služenja tuđeg zemljišta, pa se povredom tog prava također smatra imovinskom štetom). Nadalje, objektom štetne radnje smatra se i osoba oštećenika, gdje se kao posljedica iste javlja gubitak uzdržavanja, gubitak zarade i sl. Potonje štete spadaju pod imovinske štete jer i zarada i uzdržavanje imaju opipljivu materijalnu, odnosno imovinsku narav. Zaključno, imovinska šteta predstavlja štetu na imovini, odnosno štetu na subjektivnim imovinskim pravima oštećenika.

Prema čl. 1046. ZOO-a imovinska šteta može imati oblik stvarne štete te izmakle koristi.

a) Stvarna šteta (pozitivna, *damnum emergens*) označava umanjenje postojeće imovine oštećenika ili gubitak postojeće imovinske vrijednosti, (npr. oštećenje kuće ili automobila). Nastala šteta ima obilježje pozitivne štete jer podrazumijeva umanjenje koristi oštećenika ili čak i nestanak koristi koja je uzrokovana štetnom radnjom. Obična šteta se pak obilježava kao umanjenje aktive ili povećanje pasive, (povećanje oštećeniku postojećih ili stvaranje novih dugova).

b) Izmakla korist (negativna, izgubljeni dobitak, *lucrum cessans*) podrazumijeva dobitak koji bi oštećenik trebao ostvariti po redovnom tijeku stvari ili okolnostima se ne ostvaruje zbog prisutnosti štetne radnje, a to je uzrok izmakle, izgubljene koristi. Nastaje kao posljedica obične štete ili sama za sebe i ove štete isključivo su imovinskog karaktera.

Može se potkrijepiti i primjerom: Zaposlenica „A“ poduzeća u kojem radi već neko vrijeme potkrada svog poslodavca, odnoseći robu iz trgovine. Pozitivna šteta (*damnum emergens*) jest vrijednost te robe koju je vlasnik trgovine platio. Naprotiv, da se ova štetna radnja nije dogodila, vlasnik bi prodajom ostvario dobitak koji je lako izračunati, obzirom na vrijednost te robe. Upravo taj izgubljeni dobitak spada u negativnu štetu (*lucrum cessans*). Osim toga, u hrvatskom pravu izgubljena zarada koja je nastala tjelesnom ozljedom, a time i smanjenom radnom sposobnosti, smatra se pozitivnom štetom, a ne negativnom.

Nematerijalna (neimovinska) šteta zajedno sa materijalnom štetom daje opći pravni pojam štete. Nematerijalnu štetu kao fizičku i duševnu bol te strah definira stariji ZOO iz 1978 (čl. 155 ZOO/78). Međutim, važeći ZOO neimovinskom štetom smatra povredu prava osobnosti (čl. 1046. ZOO, NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15) te je raniji (subjektivni) koncept štete zamijenio objektivni, pa prema tome šteta nastaje samom povredom već i prava osobnosti (čast, ugled itd.). Prikazani bolovi i strah izazvani štetnom radnjom, mjerilo su težine povrede prava osobnosti kad se utvrđuje visina pravične novčane naknade, koju oštećenik ima pravo tražiti, (čl. 1100. ZOO, NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15). Uvođenjem nematerijalne štete u novom ZOO-u kao relativno nove pravne materije, obzirom na

nedostatak dovoljne sudske prakse oko iste, zahtjeva od pravnika koji provode pravnu materiju u radnjama građana (npr. pretrpljene posljedice prometne nesreće kao što su šok i strah) detaljno upoznavanje sa tom materijom kako bi se izišlo u susret oštećenima. Također, tako će i steći praktičnu kvalifikaciju oko ujednačavanja visine pravične novčane naknade za pojedini oblik nematerijalne štete (Marović, A., Medvidović, L. i Štimac, S., 2006: 37).

Nadalje, sama definicija nematerijalne štete, kao povrede prava osobnosti, navodi da se oblici te štete ne mogu određivati prema vrsti psihičkih i fizičkih pretrpljenih bolova i njihovim uzrocima, već prema razini povrijede prava osobnosti (Klarić, 2005: 27-28). U pravilu, pojedina prava osobnosti (pravo na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, slobodu i dr.) se priznaju tek kada su njihov sadržaj i granice utvrđene u sudskoj praksi, što je u suglasju sa tvrdnjom autora Marovića i ostalih. Uz navedena prava osobnosti fizičke osobe, pravna osoba ima sva navedena prava osobnosti, osim onih vezanih uz biološku bit fizičke osobe, a osobito pravo na ugled i dobar glas, čast, ime, odnosno tvrtku, poslovnu tajnu, slobodu privređivanja i dr. (Klarić, 2005: 103). Prema pravičnoj novčanoj naknadi koju oštećenik primi zbog prouzročenih posljedica štetne radnje, ta ne može biti u punom smislu te riječi pošto se za povredu, npr. duševne boli, ne može odrediti točan iznos jer ne postoji, već je djelomični način umanjavanja nastalih posljedica.

Obzirom da su neimovinske (nematerijalne), štete u pravnom smislu povrede subjektivnih neimovinskih prava i interesa, potonji osjeća štetu iako izravno ne pogađaju njegovu imovinu. Zbog toga se takve štete ne popravljaju suštinski samo u obliku novčanog ekvivalenta (naknade štete) već i u obliku satisfakcije (zadovoljenja). Po tom obliku naknade štete, razlikujemo: moralnu i novčanu satisfakciju.

a) Moralnu satisfakciju sud može narediti u slučaju povrede prava osobnosti. Moralna satisfakcija se može sastojati u zahtjevu uklanjanja opasnosti od štete, zahtjevu prestanka s povredom prava osobnosti, objavljivanju presude ili ispravka, opozivu uvrede ili bilo čemu što ostvaruje svrhu popravljivanja (naknade) štete, čime sud ovu vrstu satisfakcije može izjasniti u slučaju povrede prava osobnosti. U Zakonu o medijima (NN 59/04, 84/11, 81/13) također se oštećenik može pozvati na pravo na ispravak i njegovo ostvarivanje, a tamo se priznaje još i pravo na ispriku nakladnika i pravo na odgovor kao sredstva za popravljivanje neimovinske štete učinjene objavom informacija u medijima, (Radolović, 2007: 28). Međutim, pravo na ispravak priznaje se ne samo pravnim i fizičkim osobama, već i državnim tijelima (npr. odborima i sl., a u slučaju države i ministarstvima). Objava zatraženog ispravka može se zahtijevati u roku 30 dana od dana objave informacije.

b) Novčana satisfakcija je vrsta satisfakcije gdje oštećenik kao svoje subjektivno zadovoljenje može zatražiti iznos svote novca. U čl. 1100. ZOO definira pravo oštećenika, (fizičke i pravne osobe), na pravičnu novčanu naknadu kod izvanugovorne odgovornosti na sljedeći način: „U slučaju povrede prava osobnosti sud će, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema.“ Također, pri odlučivanju o visini iste vodit će se računa o intenzitetu i trajanju izazvanih fizičkih i duševnih boli i straha, cilju kojemu služi naknada, ali i tome da naknada ne pogoduje težnjama nespojivim sa njezinom naravi i društvenom svrhom. Kod slučaja sa povredom pravne osobe, sud će u tom slučaju dosuditi pravičnu novčanu naknadu nezavisno od naknade imovinske štete, također i kad je nema.

Oblik satisfakcije kao pravične novčane (materijalne) naknade u pravilu se dodjeljuje jednokratno, zbog učinkovitije svrhe zadovoljenja. Iznimka je i u obliku rente, (ako to zahtijeva oštećenik) a najčešće je to u slučajevima najtežih povreda prava osobnosti, gdje nastaje i buduća neimovinska šteta (npr. kod teške povrede prava osobnosti na tjelesno zdravlje mlađe osobe).

2.4. Ostale vrste šteta

Obzirom na trajanje, vrijeme (prošlost, sadašnjost ili budućnost), karakter štete, moguće je razlikovati sljedeću podjelu šteta (Marović, A., Medvidović, L. i Štimac, S., 2006: 16-18):

1) Sadašnja šteta je ona koja je u vrijeme zahtjeva za naknadom iste već nastupila, bez obzira je li nastala odjednom (prijelom noge) ili postepeno (rad u nezaštićenim radnim uvjetima) te neovisno od toga je li opseg štete za koju se traži naknada potpun ili će se nastaviti u budućnosti. Naprotiv, buduća šteta je ona koja tek ima nastati iz postojećeg uzroka, (npr. izgubljena buduća zarada).

2) Predvidiva i nepredvidiva šteta obuhvaća naknadu štetnika koji je počinio samo predvidivu štetu za vrijeme sklapanja ugovora. Kod deliktne čina, štetnik ima nadoknaditi štetu bez obzira na stupanj krivnje, odnosno i one koja nije mogla biti predviđena u vrijeme nastanka štete.

3) Konkretna šteta obuhvaća svoje postojanje i opseg, koji se moraju dokazati radi dobivanja pravične naknade. S druge strane, konkretna šteta jest ona čije se postojanje i opseg pretpostavljaju, a iznos pravične naknade je već određen sa zakonskim pretpostavkama o opsegu štete, (npr. vraćanje kamata u slučaju zakašnjenja ispunjenja obveze).

4) Posredna i neposredna šteta se odnose na osobu koja je pretrpjela ili će pretrpjeti štetnu radnju. Sukladno čl. 1100. ZOO-a osoba koja je izravno zadobila posljedice štetne radnje, (npr. prometne nezgode), ima pravo tražiti naknadu dok svi drugi sudionici se pozivaju na čl. 1101. ZOO-a kao posrednih oštećenika zbog pretrpljenih povreda osobnosti.

5) Primarna i sekundarna šteta su povezane sa odgovornošću o naknadi nematerijalne štete, odnosno na pitanje odgovara li štetnik za inicijalnu, (primarnu), štetu koju je počinio, (npr. gubitak dijela tijela) odnosno da ta naknada pripada oštećeniku koji trpi posljedice smanjenja tjelesnih funkcija kao invalidnosti zbog nedostatka tog dijela tijela (sekundarna šteta).

Odštetno pravo sadrži i institut zadužen za preventivnu svrhu – sprječavanje imovinskih i neimovinskih šteta (uzroka, ali i daljnjeg djelovanja). Kod imovinskih šteta osoba ima pravo zahtijevati od štetnika uklanjanje izvora opasnosti od kojega mu prijete znatnija šteta. Kod neimovinskih šteta, oštećenik ima pravo zahtijevati od štetnika prestanak radnji kojima se povređuje pravo osobnosti, a potom i uklanjanje njome izazvanih posljedica.

2.5. Vrste odgovornosti za neimovinsku štetu

Kao što je već opisano, odgovornost za štetu stvara se prilikom kršenja ugovorne ili izvanugovorne obveze između dvaju ili više strana, gdje oštećenik ima pravo tražiti pravičnu naknadu radi zadovoljenja štete koja je nastala. Pojedine vrste odgovornosti koje mogu nastati u raznim segmentima života, od odgovornosti za neimovinsku štetu zbog povreda prava osobnosti te odgovornosti za neimovinsku štetu zbog povreda prava osobnosti u vezi s radom a tiču se izričito povrede prava osobnosti.

Prema tome, razlikujemo sljedeće vrste odgovornosti za neimovinsku štetu, a time i povrede prava osobnosti:

a) Povreda prava osobnosti informacijama u medijima – čovjek kao društveno biće ima potrebu razgovarati sa ljudima i samim time stvara odgovornost iznošenja informacija u javnost. U današnje tehnološko doba, treba imati na umu kakve informacije se iznose na vidjelo, obzirom na slobodu izražavanja i slobodu medija, gdje se najčešće mogu povrijediti osobna dobra na ugled, čast ili dostojanstvo, privatnost, te ostala dobra koja spadaju u prije navedena prava osobnosti, a zaštićena su i Ustavom Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14). Treba napomenuti da Zakon o medijima ne definira osobna prava/dobra koja moraju biti povrijeđena za naknadu štete oštećenika, iz toga proizlazi da korištenjem ZOO-a iz 2005. se prava osobnosti primjenjuju

upravo u takvim pravnim slučajevima protiv nakladnika kod utvrđivanja objektivnog elementa nastale štete, kao što je npr. kleveta i uvreda putem tiska, (Mrčela, 2000:117) ili zlouporabom medijske moći kod javno objavljene riječi, gdje se naročito pretpostavlja gdje stoji razgraničenje medijske slobode i prava osobnosti građana (Skoko, 2007:96-100). Stoga, Zakon o medijima treba štiti građane od objavljivanja podataka o privatnom ili obiteljskom životu, prikazivanju u lažnom svjetlu, pravu na vlastitu sliku, pravo na publicitet i tako dalje.

b) Povreda prava na privatnost (naročito vlastiti lik, glas, osobne zapise i pisma) pravo na privatnost je također jedno od temeljnih ljudskih prava i sloboda, zaštićena suvremenim pravnim poretkom (Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, čl. 35) te spada u prava osobnosti. Pravo na privatnost s jedne strane određuje pravna narav istog, a s druge strane objektivnu narav (predmet) tog prava (osobni život osobe, dom, dopisivanje i drugi oblici komunikacije itd.) te granice u kojima se ograničava korištenje, odnosno kršenje istog. Prema tome, svakim aktom kojim se osobi umanjuje pravo na privatnost (bilo zadiranjem u neki od predmeta, ograničavanjem ili isključivanjem od prava na privatnosti), povrjeđuje se to pravo, ali pod pretpostavkom da je taj akt protupravan (javna vlast se neće miješati u ostvarenju privatnog prava osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, zaštite prava i sloboda drugih). (Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN-MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10 čl.8. st. 2)

Osoba također ima pravo da po svojoj volji donosi odluku o objavi, izlaganju ili iskorištavanju vlastitog lika materijaliziranog u nekoj slici (fotografija, skulptura, karikatura, film i sl.), što daje toj osobi i granice da svojevrijedno (a i pravno) isključi treću stranu od objave i iskorištavanja tog lika, no također isto to može i dopustiti u neke druge svrhe (npr. reklama). Zbog toga, osoba ima i pravo na osobne zapise i pisma (dnevници, bilješke i sl.), odnosno na njihovu tajnost, te se isključivo postavljaju u sferu privatnosti njihovog vlasnika. Kao i kod lika osobe, ovdje ista može bilo koga isključiti, (ili dozvoliti) da te zapise i pisma izlaže, objavljuje ili iskorištava.

c) Kod povrede prava na slobodu u opseg povrede prava osobnosti, spada neimovinska šteta. Obzirom da svako biće ima pravo na slobodu i ničime se ne smije ograničiti, umanjiti ili uskratiti to pravo (Ustav RH, NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, čl. 14. st. 1.) te je kao takva pravno priznata i zaštićena. No treba napomenuti da ne postoji apsolutna sloboda, obzirom na zaštitu prava i slobode drugih ljudi, ukoliko bi osoba imala namjeru to prekršiti. Pravima na slobodu se mogu smatrati: tjelesna

sloboda (slobodno kretanje, boravak i nastanjivanje, odlučivanje o medicinskim ili drugim zahvatima u vlastito tijelo itd.) poduzetnička i tržišna sloboda (otvorenost tržišta i mogućnost djelovanja na istom) te spolna sloboda (samostalnost odlučivanja ulaska u spolne odnose). Povreda bilo koje od navedenih vidova slobode ograničava nečiju volju i sposobnost, kao i pravnu zaštitu od slobode izražavanja te je podložna građanskopravnom postupku naknade štete. To se može potkrijepiti sljedećim primjerom: tjelesnom povredom zadobivenom u prometnoj nesreći, a time i uskraćivanjem nastavka školovanja u smjeru kojega je ista prvotno izabrala, krši se izravno pravo slobode oštećenika, jer nitko osim te osobe ne može u potpunosti procijeniti razvoj nakon nesreće i volju istog za obavljanje te vrste zanimanja. Također, nanošenjem fizičke ili duševne boli ili izazivanjem straha, smatra se povredom prava osobnosti (prava na slobodu) te su kriterij za određivanje visine pravične novčane naknade.

d) Odgovornost poslodavca za povredu tjelesnog zdravlja, u sudskoj praksi, najčešći oblik povrede prava osobnosti na tjelesno zdravlje javlja se u obliku fizičkog napada jedne osobe na drugu, stradanja u prometnoj nezgodi, ozljeda na radu i dr. Utjecajem povrede tjelesnog zdravlja, osoba može trpjeti sljedeće posljedice: smanjenje životne aktivnosti, strah, naruženost i dr. ZOO (čl. 1100. st. 1. i 2.) određuje, da sud odlučuje o intenzitetu i trajanju nastalih posljedica kao što su npr. fizička bol, duševna bol, strah i sl, kako bi nastala neimovinska šteta bila pravno valjana, kao i dosuđivanju pravične novčane naknade. S druge strane, manje tjelesne ozljede, iako su fizički prisutne, ne označavaju nikakve duševne boli u trajanju duljem od pola sata, pa prema tome ne postoji osnova za dosuđivanje pravične novčane naknade (Prilog 1). Treba napomenuti da postoji i iznimka u ovom pravovaljanom postupku određivanja neimovinske štete oštećenika. Na primjer, ako se stanje oštećenika ne podudara s orijentacijskim kriterijima određivanja visine pravične novčane naknade te mu se nastalom fizičkom ozljedom život bitno i dugotrajno mijenja (na gore) sud ima pravo odmaknuti se od orijentacijskih kriterija i dosuditi oštećeniku pravičnu novčanu naknadu većeg iznosa od prvotno definiranog. Naruženost označava umanjenje oštećenikova izgleda ili funkcije (dijela) tijela, koje je ovisno o težini ozljede i okolnostima nastalih posljedica. Naruženje se također može klasificirati po težini ozljede: unakaženost – jako naruženje, nagrđenost – srednje naruženje i kozmetički defekt – malo naruženje (Crnić, 2007:106). Stupanj naruženja ovisi o pravnoj odluci suda koji razmatra slučaj, ali može biti ovisno i o zanimanju oštećenika, (npr. glumci ili pjevači zbog tjelesne ozljede mogu snositi vrlo teške duševne boli). Nadalje, strah je afektivno stanje oštećenika koje može i ne mora nastati prisutnošću fizičke ozljede, a dijeli se na jaki, slabi i povremeni strah te na diobu je li strah

vezan uz samu štetnu radnju (primarni strah) ili je dugotrajan i odraz je prvotne štetne radnje (sekundarni strah). Visina pravične naknade također ovisi o subjektivnom stanju oštećenika, odnosno intenzitetu i trajanju povreda izazvanih štetnim radnjama.

Vrlo važna odredba koja se tiče tjelesnog zdravlja te povrede prava osobnosti na duševno zdravlje jest teško nastali invaliditet (Grospić Ivasović, 2011: 1307-1316). Prema čl. 1101. ZOO-a, smatra se da u slučaju nastanka teškog invaliditeta (npr. umanjivanje važnih tjelesnih funkcija – organa ili dijela tijela) osobe, pravo na pravičnu novčanu naknadu imaju članovi uže obitelji (bračni partner, djeca, roditelji) no ista se može dodijeliti i braći, sestrama, unučadi i izvanbračnom partneru ako između oštećenika i ovlaštenika naknade postoji trajnija životna zajednica. Prikladan kriterij razlikovanja težine nastalog invaliditeta, kao i pripadajuće novčane naknade, može se potražiti u Orijentacijskim medicinskim tablicama za procjenu smanjenja životne aktivnosti, koje su prihvaćene 16. srpnja 2013. odlukom Upravnog odbora Hrvatskoga društva za medicinska vještačenja Hrvatskoga liječničkog zbora i članova Upravnog odbora medicinske sekcije Hrvatskoga društva sudskih vještaka te ponuđene medicinskoj i pravnoj struci. Sukladno definiciji invaliditeta kao gubitka funkcionalnosti organskog sustava, organa ili dijela tijela, povredom prava osobnosti nastajanjem teškog invaliditeta sud je dužan razmotriti težinu istog iz objektivnog aspekta neimovinske štete te dosuditi pripadajuću novčanu naknadu.

Također, radi usporedbe, dodatne odgovornosti mogu biti, osim navedenih, (Crnić, I., Klarić, P., 2007): odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede dostojanstva kao prava osobnosti u vezi s radom (mobing), odgovornost za neimovinsku štetu zbog diskriminacije na radu, odgovornost pružatelja zdravstvenih usluga svojim zaposlenicima za neimovinsku štetu (zračenja, infekcije, kvarovi uređaja itd.) osiguranje od odgovornosti poslodavca za neimovinsku štetu uzrokovanu radnicima itd. Također, temeljeno više na pravima osobnosti, (Alaburić, V., Klarić, P., 2006: 10-15) povreda prava na tjelesni integritet u medicini, povreda prava na duševni integritet (Peček, R., 2008: 625-634) povreda prava osobnosti pravne osobe na ugled i dobar glas, zaštita prava osobnosti u parničnom i ovršnom postupku, pravo na zaštitu osobnih podataka u bankarstvu itd.

3. UGOVORNA I IZVANUGOVORNA ODGOVORNOST

ZOO omogućuje svakom pravnom subjektu (fizičkoj ili pravnoj osobi) pravo na naknadu štete ukoliko je ona učinjena kršenjem ugovorne odgovornosti (čl. 342. do 349.) ili izvanugovorne odgovornosti (čl. 1045. do 1106.) i upravo te odgovornosti su se najviše promijenile u posebnom odjeljku ZOO-a iz 2005. godine. Razlika u dvije potonje odgovornosti jest štetna radnja: kod prve je to povreda ugovorne, odnosno poslovno-pravne veze, a kod izvanugovorne odgovornosti imovinskopravna ili građanskopravna povreda (delikt). Naime, pri postojanju ugovorne obveze, mora postojati ugovor ili dokumentirana poslovno-pravna veza, te povreda dotične obveze iz takvog pravnog odnosa. Sudska praksa već je teorijski i praktično uhodana u pravne sporove oko ugovornih odnosa, kako su oni već jasno definirani prilikom sklapanja ugovora između dvaju ili više strana. Obično se takvi sporovi rješavaju sporazumno, dok u slučaju međusobnog konflikta u dogovoru oko naknade štete sudac određuje visinu iste te moguće pravne posljedice, (pravična novčana naknada, rad za opće dobro, jamčevina, pa i zatvor). „Kako su odredbe o izvanugovornoj odgovornosti za štetu istodobno opće odredbe o odgovornosti za štetu, čl 369 ZOO-a propisuje da će se one primjenjivati i na ugovornoj odgovornosti ako provedbama o naknadi štete iz ugovorne odgovornosti nije drugačije propisano“ (Crnić. 2007:133)

3.1. Ugovorna odgovornost

Ugovorni odnos nastaje kada dvije ili više strana potpišu sporazum, odnosno ugovor o suradnji, djelu, itd, kao što je odgovornost izvođača i projektanta u toku izvođenja radova (Vilus, 1973:15). Time se stvara pravna osnova na kojoj se temelji potonji odnos, a povreda istoga znači štetu, po kojoj oštećenik prikazom postojanja ugovora, odnosno ugovorne obveze te povredom iste može dobiti pravičnu (novčanu) naknadu. Ugovorna odgovornost odnosi se također i na štete nastale povredom i iz ostalih obvezno pravnih odnosa (ZOO, NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 čl. 1111. do 1128.), npr. stjecanje bez osnove (dio imovine neke osobe na bilo koji način prijeđe u imovinu druge osobe, a taj prijelaz nema osnove u nekom pravnom poslu, odluci suda, odnosno druge nadležne vlasti ili zakonu), poslovodstvo bez naloga (obavljanje tuđeg posla bez naloga ili ovlaštenja može se pristupiti samo ako posao ne trpi odgađanje te predstoji šteta ili propuštanje očite koristi), mane volje (prijetnja i sila, zabluda, nesporazum, posredna izjava, prijevara), obavljanje tuđih poslova protiv zabrane (prihvaćanju tuđeg posla usprkos zabrani gospodara posla, a za zabranu je znao ili je morao znati), nepravo poslovodstvo (obavljanje tuđeg posla u namjeri da za sebe zadrži postignute

koristi iako zna da je posao tuđi). Također, ova odgovornost se i primjenjuje na slučajeve kada je u pitanju povreda obveznopravnog odnosa u smislu građanskog delikta na javnu ustanovu.

Člankom 342. ZOO-a pravo na popravljanje štete ima oštećenik u slučaju da druga strana (štetnik) ima sljedeće povrede ugovorne obveze:

- 1) neispunjenje zadane obveze (djelomično ili potpuno),
- 2) neispunjenje obveze na vrijeme – kašnjenje.

Sukladno članku 343. ZOO-a, dužnik ima pravo oslobođenja od odgovornosti za štetu ako dokaže da nije mogao ispuniti obvezu ili da je zakasnio sa ispunjenjem iste uzrokom vanjskih, izvanrednih ili nepredvidivih okolnosti koji su nastali nakon sklapanja ugovora, a nije ih mogao spriječiti ili izbjeći. Nadalje, dužniku se ugovorna odgovornost može proširiti i nakon sklapanja inicijalnog ugovora i to za slučajeve koji nisu navedeni potonjim, ali samo u slučaju ako se tim proširenjem ne suprotstavlja načelu savjesnosti i poštenja. Sukladno navedenim obvezama dužnika, iste je moguće ugovorno proširiti, ograničiti ili čak i isključiti, što je zamjetna posebnost ugovorne odgovornosti (ZOO, NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 čl. 344.). Treba napomenuti da nepažnjom dužnika ili dokazanom namjerom neispunjenja obveze, odgovornost istog se ne može isključiti.

Posebni slučajevi odgovornosti podrazumijevaju odgovornost organizatora priredbi, odgovornost zbog uskrate nužne pomoći, odgovornost zbog nesklapanja ugovora, odgovornost u vezi s obavljanjem poslova od javnog interesa.

3.2. Izvanugovorna odgovornost

Izvanugovorna odgovornost se smatra ona koja je prouzročena povredom obveznopravnog odnosa građanskim deliktom. Kao što je i spomenuto, ugovorna od izvanugovorne odgovornosti se razlikuje po štetnoj radnji. Ako je ista prouzročena građanskim deliktom, samim time se primjenjuju pravila o popravljanju štete o izvanugovornoj odgovornosti. Pretpostavka izvanugovorne odgovornosti jest da svako prouzročenje štete snosi odgovornost za preuzimanje krivnje, ako nije dokazano suprotno.

Građanski delikt je radnja koja je pravni osnov za stvaranje odgovornosti za štetu, a njime se smatra svaki novi, dosada nepostojeći odnos između štetnika i oštećenika (Klarić, Vedriš, 2014:20). Time se takav delikt razlikuje od kaznenog delikta kod kojega se za sankciju izvršava kažnjavanje počinitelja. Naime, kazneni delikt je zasebno opisano u Kaznenom zakonu i za njega je već predviđena kazna, dok kod građanskog delikta ista se u propisima određuje generalno, jer je to radnja koja je prouzročila štetu po čl. 1046. ZOO-a.

Na primjer, kazneni delikt (držanje oružja bez dozvole) ne mora biti i građanski delikt, s obzirom da se trećoj strani ne nanosi nikakva šteta. S druge strane, također, građanski delikt (nogometna ozljeda) ne mora biti i kazneni delikt s obzirom da je dovoljno oštećeniku namiriti štetu u smislu koji propiše sud. Međutim, postoje i djela koja su istovremeno i kazneni i građanski delikt (otmica automobila i prouzročenje prometne nezgode), prema kojemu kazneni sud može protiv okrivljenog izreći kaznu, a također ga i kao štetnika obvezati namiriti prouzročenu štetu. Jednostavno je razlikovati dvije vrste odgovornosti: kaznenopravna – odnosi se na kaznu koju okrivljenik ima ispuniti, te građanskopravna – odnosi se na štetu koju štetnik ima naknaditi.

Dodatna karakteristika izvanugovornih odnosa jest kao sredstvo zaštite već postojeće imovine pravnih subjekata i pripadajućih prava osobnosti. Izvanugovorne obveze se ne mogu okarakterizirati kao sredstvo prijenosa dobara i usluga, jer se tim obvezama ne stvaraju nove prometne okolnosti. Prema tome, potonji služe prvobitno za zaštitu već postojećih prometnih okolnosti. Sljedeća im je karakteristika da po naravi postanka se ne može zahtijevati određeni oblik. Jedina su iznimka vrijednosni papiri za koje se po svojoj pravnoj naravi propisuje pisani oblik. Određeni oblik se može zatražiti u slučaju osnove obveznog odnosa kao očitovanja volje njegovih sudionika, odnosno pravnog posla. Primjer gdje bi bilo apsurdno primijeniti osnovu odgovornosti za štetu u određenom obliku jest odgovornost poslovnih medija, gdje je izričito važno što se i na koji način javno objavljuje, jer se mora voditi računa o etici društvenih rasprava, kao i etici o medijima (Gavranović, 2011:107). Prema tome, u izvanugovornim odnosima izuzetnu važnost zauzima odgovornost za štetu. Iako neki autori smatraju kako u tom polju nema značajnijih karakteristika dok s druge strane Klarić (2005) smatra da odštetno pravo predstavlja najrazvijeniji dio obveznog prava koji ima sve mogućnosti da se razvije u posebnu pravnu granu.

Razlike između ugovorne i izvanugovorne odgovornosti su:

- a) za nastanak ugovorne odgovornosti potrebna je poslovna sposobnost štetnika, a za nastanak izvanugovorne odgovornosti deliktna sposobnost.
- b) kod ugovorne odgovornosti štetnik (dužnik) odgovara za prouzročenu štetu, ali također i za ispunjenje prvobitne obveze, dok kod izvanugovorne odgovornosti odgovara samo za prouzročenu štetu.
- c) oštećenik kod ugovorne odgovornosti može biti u pravilu samo vjerovnik, a kod izvanugovorne odgovornosti svaka osoba kojoj je šteta nanesena.

- d) ugovorna odgovornost određena je dispozitivnim propisima (moguće je i proširenje ugovora, isključivanje ili ograničenje odgovornosti), dok je izvanugovorna odgovornost određena prisilnim (kogentnim) propisima, te nema odstupanja od istih.
- e) za ugovornu odgovornost zastara se tretira prema rokovima koji vrijede za pojedini ugovor, a kod izvanugovorne odgovornosti zastara se tretira prema rokovima zastare naknade štete.

4. PRAVA OSOBNOSTI

U hrvatskom pravu prije 2005. godine povreda ugovorne odgovornosti se smatrala oštećenjem (povredom) samo imovinskog aspekta, ali ne i povredom moralnog aspekta oštećenika, jer se smatralo da će takav pogled donijeti niz pravnosudskih poteškoća. Tako, ZOO iz 1978. godine ne sadrži odgovornost za neimovinsku štetu povredom ugovornog odnosa, što se isključivo odnosi na povredu prava osobnosti, obzirom da je temeljen na francuskom (*Code Civil*) i talijanskom građanskom zakoniku (*Codice Civile*), (Radolović, O. 2009:1035), a sva prava osobnosti spadaju u ukupna osobna neimovinska dobra fizičke (naravne) ili pravne osobe, koja joj pripadaju samim postojanjem kao pravnog subjekta. ZOO iz 2005. godine napokon uvodi prijeko potreban aspekt neimovinske štete nastale povredom osobnosti na bilo koji način propisan tim Zakonom, definiran člankom 19., kao i onima o obveznim ugovornim odnosima (čl. 342 – 349 ZOO-a) ili izvanugovornim (čl. 1045 – 1106 ZOO-a) za naknadu štete. Primjera radi, članak 346. stavak 1. ZOO-a (NN 35/2005, 41/2008) glasi: „Vjerovnik ima pravo na naknadu obične štete i izmakle koristi te pravičnu naknadu neimovinske štete, koje je dužnik u vrijeme sklapanja ugovora morao predvidjeti kao moguće posljedice povrede ugovora, a s obzirom na činjenice koje su mu tada bile poznate ili morale biti poznate“, a time se izričito naglašava da ZOO iz 2005. godine daje pravni osnov za pokretanje sudskog procesa u slučaju kršenja ovog članka, kao i svih ostalih decidirano navedenih u Zakonu. Mora se i napomenuti da uvođenjem naknade za povredu ugovornog odnosa, bilo obveznog ili izvanugovornog, ugostitelji, doktori, poslodavci i u biti sve radne djelatnosti dobili su zakonske akte koji ih pogađaju *in medias res* njihovog obveznog poslovnog ophođenja prema zaposlenicima, ali i prema bilo kojem pravnom subjektu (osobi) na koje se primjenjuje ugovorna/izvanugovorna odgovornost.

Svaka povreda (umanjenje) nečije imovine ili sprječavanje njezina razvoja, te štetnom radnjom prouzročena povreda nečijeg subjektivnog prava ili interesa opisuju pojam štete u čl. 1046. ZOO-a (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15). Oštećenik može zatražiti pravičnu novčanu naknadu, odnosno uklanjanje opasnosti štete sukladno čl. 1047. ZOO-a (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15) i prestanak povrede prava osobnosti sukladno čl. 1048. ZOO-a (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15). Ovakva postavka Zakona o obveznim odnosima, omogućila je zaposlenicima pravni osnov u povredi njihove radne okoline u terminima prava osobnosti, bilo to radno mjesto, uvjeti na radnom mjestu ili odnošenje poslodavaca prema njima pa čak i međusobni odnos zaposlenika, jer svaka osoba (pravni subjekt), prema Ustavu Republike Hrvatske ima pravo na život i na poštivanje njegovog života samim time što postoji. U

predgovoru knjige *Zaštita prava osobnosti*, odvjetnika Vladimira Domca, dipl.iur., afirmirana je teza da hrvatsko zakonodavstvo teži implementaciji najboljih poznatih i priznatih rješenja, (engl. *best practice*), a time i se utječe na pravo dostojanstva svake ljudske osobe u društvenom kontekstu. Sama osobnost čovjeka jest pravni terminološki pojam. U suštini je to zbroj neimovinskog aspekta osobe (imovinska – skup imovinskih prava na stvarima i neimovinska koja označava personalitet, osobnost). Također, pravo osobnosti ima dvojnu stranu:

- 1) Objektivnu koja je skup normi etičko-pravnog sustava kojim se određuje pravo svakog pravnog subjekta u smislu izražavanja i razvoja osobnosti,
- 2) Subjektivnu kao pravo svakog pravnog subjekta na poštivanje i razvoj vlastite osobnosti od svih drugih subjekata. (Crnić, I., 2010: 93).

Subjektivan aspekt prava osobnosti se također i dotiče svih trećih osoba ili strana koje utječu na pravnu osobu, jer se u međusobnim odnosima, bilo privatnim ili poslovnima i sama država mora zalagati za promicanje i poštivanje prava osobnosti, ali i biti odgovorna za negativan (umanjujući) utjecaj kršenjem subjektivnih prava osobnosti. Svaka povreda tih prava uključuje spomenutu pravičnu naknadu na koju se poziva oštećenik, (čl. 342. ZOO-a) Subjektivne vrijednosti poput života i zdravlja pravne osobe u velikoj mjeri zahvaća javno pravo, ali ne u istoj, čak ni bliskoj usporedbi sa ostalim neimovinskim vrijednostima (dostojanstvo, čast, talent, ugled itd.); to spada po svojoj naravi u privatno pravo. Pozivajući se na prava osobnosti kao neimovinske štete, subjektivnost pravične odluke izravno pita samo oštećenika, jer u pravnom smislu presude jedino potonji zna je li i koliko je povrijeđen po pitanju osobnosti. Mora se također napomenuti da pravni subjekt, (oštećenik), treba biti pod izričitom moralnom obvezom da iznese istinitu izjavu o osobnom stanju, odnosno povredama. Time se sam subjekt smatra nositeljem prava, što postavlja pravo osobnosti u privatno (građansko) pravo. Međutim, važno je napomenuti da samo subjektivna i apsolutna prava kao takva mogu biti predmetom prava osobnosti u građanskopravnom smislu javnih (ljudskih) prava, (Perlingieri, 1972:15). Subjektivna prava štite nositelja istih od vanjski vidljivih povreda treće strane, (npr. fizička ozljeda, provala u kuću itd.), što po naravi stvari postavlja takvu povredu kao građanskopravni delikt, a sudac je dužan utvrditi težinu povrede osobne neimovine, (duševno, psihičko stanje). Povreda subjektivnih prava osobnosti podiže potrebu za edukacijom trenutnih, ali i budućih pravnikâ koji će se baviti slučajevima povrede prava osobnosti, što zahtjeva i od državnih edukativnih uprava (veleučilišta i sveučilišta) podizanje razine integracije različitih domena znanja, (filozofija, psihologija, medicina, etika itd.), jer

jedino tim pristupom se može stvoriti razumijevanje stvarnog psihičkog, duševnog i fizičkog stanja oštećenika.

4.1. Subjekt i objekt prava osobnosti

Svaki je čovjek nositelj prava osobnosti, (čl. 17. ZOO-a) što se ubraja u njegov ukupni dio pravne sposobnosti. Osobna prava pripadaju pravnoj osobi dajući mu vlast glede osobnih (neimovinskih) dobara zaštićenih javnim pravom. Svaki subjekt ima pravo činiti sa osobnim pravima ga je volja, do te mjere dok ne krši bilo koji građanskopravni odnos subjekata treće strane (fizička ili pravna osoba). Pojam osobnosti kao takav obuhvaća osobu i njen život, uključujući i širi krug karakteristika, (obilježja), koje ta osoba ima, što mora činiti povezanu strukturu te osobe (karakter, dostojanstvo, ugled, čast itd.). Veliki dio Ustava Republike Hrvatske odnosi se na temeljnu slobodu i prava čovjeka i građanina, koje su razdijeljene u tri cjeline, (Marović et al., 2006: 45):

- 1) Zajedničke odredbe,
- 2) Osobne i političke slobode i prava,
- 3) Gospodarska, socijalna i kulturna prava.

Temeljeno na osobnoj i političkoj slobodi i pravima, Ustav RH sadrži i pravo na osobnost „Čovjekova je sloboda i osobnost nepovrediva“ (čl. 22. Ustav RH, NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14) što postavlja pravo na osobnost kao temeljno pravo koje implicitno sadrži i pravo za zaštitom. Time se štite sve osobne vrijednosti pravnog subjekta, a kršenje istih zaštićeno je Zakonom. Također, nositelji prava osobnosti su i djeca, kao i osobe umanjениh psihičkih ili fizičkih sposobnosti, a naposljetku – svaki pravni subjekt koji zadovoljava činjenicu da je sposoban, a time i obavezan sudjelovati u građanskopravnim odnosima.

U smislu objekta prava osobnosti, potonji nije toliko „istaknut“ kao što je to u imovinskom dijelu građanskog prava. Tako, smatra se da je objekt prava osobnosti sama osobnost čovjeka (život, karakter, glas, ugled, emocije, inteligencija itd.) kao pravnog subjekta, a u pravnom smislu ugled pravne osobe, (Radolović, 2006: 129). Međutim, pravo osobnosti kao objektivan skup osobnosti pojedinca unosi poteškoće upravo iz razloga što svaka osoba ima različit skup osobnosti što čini karakter potonjeg, a time i njegov/njezin lik, karakter, čast i sl. Postavlja se pitanje kako onda objektivno razlikovati takve apstraktne pojmove osobe, a da se ne narušavaju spomenute osobine istih. Time se nailazi na dodatne poteškoće jer se, na primjer, talentirana osoba ne smije isticati od ostalih s obzirom da su sve

osobe jednake, ali nisu iste, već se treba ravnopravno odnositi prema svima. Potom, jedino analizom psiho-socijalne strukture pojedinca se može utvrditi što je osobnost čovjeka kao objekta prava osobnosti.

4.2. Obilježja prava osobnosti

Sukladno ZOO-u uvođenjem instituta prava osobnosti, potonje pripada i fizičkim i pravnim osobama. Pritom se pretpostavljaju prava na život, tjelesno zdravlje, duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo i ime; privatnost osobnog i obiteljskog života, sloboda i druga prava. Svaka povreda navedenih prava smatra se uzrokovanjem štete, koja je detaljnije definirana člankom 1046. ZOO-a (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15) kao umanjenje nečije imovine, sprječavanja povećanja potonje ili povreda prava osobnosti.

Subjektivna prava osobnosti svake osobe su (Marović, A., Medvidović, L. i Štimac, S., 2006: 13-14):

- 1) Prava osobnosti u fizičkom smislu
 - a. pravo na život
 - b. pravo na tjelesni integritet
 - c. pravo na slobodu kretanja
 - d. pravo na izražavanje i ostvarivanje vlastite seksualnosti
 - e. pravo na zaštitu tijela nakon smrti.
- 2) Prava osobnosti u osjećajnom smislu
 - a. pravo na odnose s bližnjima
 - b. pravo na poštivanje bližnjih
 - c. pravo na osjećaj za bračnu vezu
 - d. pravo na afektivnu vrijednost stvari
- 3) Prava osobnosti u društvenom smislu
 - a. pravo na ime i znak i druge oznake identiteta
 - b. pravo na sliku i glas
 - c. pravo na privatni život
 - d. pravo na čast
 - e. pravo na odlučivanje
 - f. pravo na informaciju
 - g. pravo na ekonomsku slobodu
 - h. pravo umjetničkog stvaranja
 - i. pravo na zaborav činjenica koje pripadaju prošlosti

Pravo na život onemogućuje bilo kojoj osobi (fizičkoj ili pravnoj) uskratiti prvome život. Tu su uključena i egzistencijalna prava poput abortusa oko kojega se i danas vode mnoge polemike za i protiv, no pravni osnov jest da se nikome ne smije uskratiti život po vlastitom mišljenju te je u to i uključeno pravo na primanje plaće/mirovine jer se time također obilježava materijalno svojstvo za održavanje života.

Pravo na slobodu (kretanja, govorenja) ima svaka jedinka pošto je niti jedan pravni zakon ne sprječava biti ono što jest, sve dok se njeno djelovanje ili govorenje ne proturječi sa poštivanjem slobode drugih jedinki.

Pravo na izražavanje i ostvarivanje vlastite seksualnosti je naročito korišteno pravo u današnjim vremenima, s obzirom na seksualne skupine koje imaju javna okupljanja koja se tiču i slobode govora i kretanja. Nažalost, kod takvih događaja se i dalje događaju ekstremna kršenja prava individue koja se neometano smije opredijeliti za bilo koju seksualnost, također, sve dok time ne ugrožava slobodu kretanja ili mišljenja drugih.

Pravo na privatni život je posebno važno pravo u građanskopravnim odnosima. Pošto svaka individua ima pravo opredijeliti se za radnje unutar vlastitog života (od seksualne orijentacije, vrste posla koju obavlja, odnose s obitelji i trećim stranama itd.), ovo pravo se počelo smatrati sinonimom za pravo osobnosti. Prodiranje u privatni život je u našem društvu ekstremno prisutno (Radolović, 2007: 23), što nažalost rezultira mnogim ekscesima u fizičkim ili verbalnim obračunima unutar obitelji, susjeda ili osoba trećih strana. Čak i laicima je poznato pravilo zabrane prilaska koje se poziva na spomenuto pravo, jer krši osnovne postavke svake individue da ima pravo na život i slobodu.

Prava osobnosti u društvenom životu, općenito, u mnogome uključuju povrede prava na privatni život. Na primjer, javno eksponiranje fotografija na društvenim medijima, (npr. *Facebook*, *Instagram*, *Twitter* itd.), izravno krši pravo na privatni život, ukoliko se javno prikazanu osobu nije pitalo (usmeno ili pismeno) za dozvolu.

Pravo umjetničkog stvaranja uključuje i moralno pravo autorstva i pravo izuma te su predmet subjektivnih prava osobnosti, kao i sva navedena prava. U biti, to su prava čuvanja umjetničkog djela, koje nema roka trajanja, a to djelo nitko nema pravo grditi ili mijenjati. Naprotiv, imovinska prava autorstva su sastavni dio ugovornih (obveznih) prava koja traju vremenski ograničeno (50 ili manje godina).

Pravo na zaborav činjenica proizašlo je kao subjektivno pravo temeljeno na tjelesnim procesima individue, (bolesti, umanjene psihičke sposobnosti, zaborav kao čovjekova psihička determinanta, itd.). Prema tome, mora se poštivati osobno pravo zaborava.

Također, pravima osobnosti kao subjektivnim građanskim pravima pravnih subjekata, pravni poredak osigurava potpunu građanskopravnu zaštitu nad njihovim osobnim neimovinskim dobrima. U slučaju povrede prava osobnosti, pravni subjekti imaju pravo zatražiti otklanjanje povrede istih, kako i zahtjev za sredstvima da se spriječi buduća povreda. Neka od sredstava građanskopravne zaštite su:

1) Zahtjev da se ukloni opasnost štete prema čl. 1047. ZOO-a pojašnjava da onome kome se prijeti nastankom neimovinske štete (npr. povreda tjelesnog i duševnog zdravlja od blizine neadekvatnog vođenja odlagališta otpada) može zahtijevati od štetnika uklanjanje izvora štete. Ako potonji to ne ispuni, oštećenik ima pravo prema st.2 čl. 1047. od suda zahtijevati poduzimanje potrebnih mjera za uklanjanje daljnje opasnosti od nastanka štete ili uznemiravanja.

2) Samopomoć prema čl. 1053. ZOO-a objašnjava da nositelj prava osobnosti ima pravo otkloniti povredu istih prava u slučaju kada mu prijeti opasnost. Prema navedenom članku, samopomoć je dopuštena isključivo u situacijama kada je prijetnja povredi prava osobnosti nastupila ili neposredno prijeti, kada je nužna i ako način otklanjanja povrede odgovara prilikama nastajanja opasnosti.

3) Zahtjev da se prestane s povredom prava osobnosti prema čl. 1048. ZOO-a tumači da svaka naravna i pravna osoba ima pravo zahtijevati od suda ili drugog nadležnog tijela naredbu prestanka radnje povrede vlastitih prava osobnosti i uklanjanje izazvanih posljedica.

4) Objavljivanje presude ili ispravka prema čl. 1099. ZOO-a objašnjava da oštećenik u slučaju povrede prava osobnosti može zahtijevati, na trošak štetnika, objavljivanje presude, odnosno ispravka, povlačenje izjave kojom je povreda učinjena, ili što drugo čime se može ostvariti svrha postignuta pravičnom novčanom naknadom.

5) Pravična novčana naknada prema članku 342. ZOO-a objašnjava da se pravnom subjektu u slučaju povrede, priznaje pravo na popravljivanje štete u novčanom obliku. Također, prema čl. 1100. ZOO-a, u slučaju povrede prava osobnosti sud će, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu, nezavisno od naknade imovinske štete, a i kad nje nema.

6) Mobing označava ponašanje na radnom mjestu, kojim jedna ili više osoba psihički zlostavlja ili ponižava drugu osobu (oštećenika). Prema tome, povredom bilo kojih osobnih neimovinskih dobara (ugled, čast, dostojanstvo, duševno i tjelesno zdravlje itd.), oštećenik ima pravo na sva sredstva zaštite prema propisima obveznog prava. (Alaburić, V., Klarić, P., 2006: 20-22; Crnić, I. 2010: 92-97; ZOO, NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15).

4. ZAŠTITA DOSTOJANSTVA RADNIKA

Zakonom o radu (ZR) (NN 149/09, 61/11, 82/12, 73/13, 93/14) definirana je zaštita radnika (imovinska i neimovinska šteta) i to odredbama odgovornosti za naknadu štete tijekom radnog odnosa. Posebna pozornost se posvećuje povredama osobnosti u koje spada mobing, odnosno stručnom hrvatskom terminologijom: zlostavljanje na radu, a koje će se usporediti sa stranim regulativama zaštite na radu. Prema tome, Savjetodavni odbor Europske komisije za sigurnost, higijenu i zdravstvenu zaštitu na radu, u „Mišljenju o nasilju na radnom mjestu“, (2001.) navodi: „*Mobing je negativan oblik ponašanja, između kolega ili između hijerarhijskih nadređenih i podređenih, kojim se dotičnu osobu opetovano ponižava i izravno ili neizravno napada od jedne strane ili više osoba u svrhu i s ciljem otuđivanja iste osobe*“ (Crnić, I., Klarić, P., 2007: 20). Kako sam mobing ima klasificirajuće faze razvojnog nastanka, od prve gdje je prisutan neriješen sukob između suradnika, do pete gdje nakon višegodišnjeg terora nad oštećenikom, isti obolijeva od kronične bolesti, poremećaja, napuštanjem posla ili krajnje destruktivnim činom – suicidom. Posljedice mobinga javljaju se na socijalno-emosivnoj razini, tjelesno-zdravstvenoj te promjenama u ponašanju, (poremećaji). Ozbiljnost mobinga na radnom mjestu ili drugih štetnih radnji je poprimila veće značaje, pa se stoga i navodi u ovom primjeru usporedbe radi detaljnije vizualizacije zaštite, ali i povrede prava osobnosti.

Jasna je činjenica da se zlostavljanje na radnom mjestu razlikuje od zemlje do zemlje, obzirom na kulturna obilježja i društveno okruženje. U trećem istraživanju o uvjetima rada koje je proveo Ured za službene publikacije Europskih zajednica 2000. godine stoji da se u zemljama članicama Europske unije bilježi stalni porast mobinga na radnom mjestu, od najvećeg porasta u Finskoj (15%), Velike Britanije (14%), pa do zemalja manjeg porasta, Portugal (4%), Italija (4%). Nije naročito teško primijetiti da je mobing porastao u razvijenijim zemljama, koja uključuje i manju stopu nezaposlenosti. Takav porast može se pripojiti činjenici rivalstva tih zemalja na međunarodnom tržištu, koje je sve više otvoreno i koje se razvija brže nego prije pa shodno tome poslodavci nemalo prelaze preko prava osobnosti radnika kako bi „unaprijedili“ vlastitu tvrtku i pokazali nadmoć nad konkurencijom.

Upravo takav povod je bio direktiva da se pitanje zlostavljanja na radnom mjestu uredi dokumentima koji će biti pravni osnov prilikom reguliranja ponašanja u radnom okruženju. 2001. godine Europski parlament je usvojio Rezoluciju o zlostavljanju na radnom mjestu, (2001/2339, INI), postavljajući pažnju na element zlostavljanja, (engl. *bullying*), te mobinga, čime poziva sve ostale zemlje članice reviziji (ako je potrebno) i standardizaciji postojećeg

zakonodavstva u odnosu na tu temu. Prema tom nalogu, Savjetodavni odbor Europske komisije za sigurnost, higijenu i zdravstvenu zaštitu na radu određuje pojam nasilja na radnom mjestu te obraća pozornost na štetne učinke istih radnja poput sigurnosti, zdravlja i dobrobiti radnika na radnom mjestu (Crnić, I., Klarić, P., 2007: 25). Međutim, Europska Unija nije donijela službeno objašnjenje mobinga, pod opravdanjem da kažnjavanje mobinga unosi velike troškove (izostanak radnika, promjena zaposlenika, smanjena učinkovitost radnika). Da bi se ispunilo očekivanje Europskog parlamenta, društveni partneri na razini Europske Unije potpisali su Okvirni sporazum o uznemiravanju i nasilju na radu, koji obvezuje partnere na provedbu kažnjavanja mobinga u razumnom roku, što je i jedno od prava osobnosti. Svrha tog sporazuma je osvijestiti poslodavce i zaposlenike na pozitivan uzajamni odnos te moguće posljedice nepoštivanja istoga, u smislu psihičkog ili fizičkog uznemiravanja.

Naglasak na mobing su postavili i Francuska i Belgija 2002. godine, sa dva zakona koja obvezuju poslodavca na borbu protiv zlostavljanja/mobinga, te zaštitom oštećenika i instrumentima borbe protiv štetnika. S druge strane, Irska, Velika Britanija, Njemačka i Španjolska donijele su odluku da prema zakonu imaju brigu štititi radnike od zlostavljanja/mobinga, te da se isti mogu rješavati putem postojećih zakona.

ZAKLJUČAK

Opći uvjet građanske odgovornosti jest da se nikome ne čini šteta, bilo umanjnjem nečije imovine (imovinska šteta), sprječavanjem njezina povećanja (izmakla korist) ili povredom prava osobnosti (neimovinska šteta). Štetna radnja je svaki čin (aktivni, pasivni) ili pogriješka štetnika čija je posljedica oštećenje (šteta) na strani oštećenika. Štetna radnja se može podijeliti u dvije osnovne kategorije: a) građanski delikt (povodom kojega nastaje deliktna, izvanugovorna odgovornost za štetu) i b) povreda obveznog odnosa (povodom koje nastaje ugovorna odgovornost za štetu).

Zakonom o obveznim odnosima koji je stupio na snagu 1. siječnja 2006. godine učinjen je značajan iskorak Republike Hrvatske u zaštiti prava osobnosti svakog građana, bilo kao pravnog ili fizičkog subjekta. Temeljeno na zaštiti istih, naše pravo se približuje razvijenim zemljama u pogledu poštovanja i pažnje na dostojanstvo čovjeka kao entiteta koji stvara okruženje u kojem djeluje. Štoviše, u nekim segmentima Republika Hrvatska je čak i ispred ostalih zemalja, što pokazuje spremnost na promjene, naročito ako su u smjeru poboljšanja radnih uvjeta, a time i razvoja države. Međutim, normativna regulacija nije sve što treba postojati da se ostvari potonja pravna organizacija, već je smjernica kako uspostaviti zakone prema kulturi poštovanja čovjeka i njegovih vrijednosti, a ono što postavlja taj razvoj mora imati građanskopravnu platformu (društvo) koje će vlastitim inicijativama tražiti promjene u pravnim statutima i ostvarivanje njihovih prava, naročito u pogledu povrede prava osobnosti kao nematerijalne štete. Također, u hrvatskom pravu bol i strah kao mjerilo vrijednosti nematerijalne štete nisu više izričita odrednica tog pojma, već se naknada štete ostvaruje povredom bilo kojeg prava osobnosti. Međutim, treba proći još vremena da se ovakve postavke akumuliraju i postaju rasprostranjene u ljudskoj svijesti o njihovim pravima.

Spominje se da bi jedno od rješenja za ostvarenje pravne platforme poštivanja prava osobnosti bilo donošenje građanskog zakonika, ali ne kao zbroj postojećih propisa (obveznog, stvarnog, trgovačkog, obiteljskog i drugih prava), već kao integracija svih tih prava u sažeti skup znanja i prakse koja poštuje čovjeka i njegova pripadajuća prava. Upravo sinteza, odnosno multidisciplinarni pristup raznih domena znanja jest ključ koji tražimo u ovom slučaju razvoja pravne spremnosti Republike Hrvatske, što potvrđuju i ostale znanosti koje su ostvarile enormni rast uključujući i ostale najbolje prakse drugih doktrina, (biotehnologija u medicini, psihološki pristup elektrotehnici i sl.).

POPIS KRATICA

čl. – članak

dr. – drugo

DT – „*Deutsche Telekom*“

NN – „*Narodne Novine*“

npr. – na primjer

RH – Republika Hrvatska

sl. – slično

ZOO – Zakon o obveznim odnosima

ZR – Zakon o radu

LITERATURA

1. Alaburić et al. (2006) *Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povreda prava osobnosti*. Zagreb: Narodne novine.
2. Crnić et al. (2007) *Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povreda prava osobnosti u vezi s radom: mobing, dostojanstvo, diskriminacija, izloženost štetnim utjecajima, ozljede na radu, profesionalna oboljenja i dr.* Zagreb: Narodne novine.
3. Crnić, I., (2010) Odštetna odgovornost liječnika i zdravstvenih ustanova. *Godišnjak (Hrvatsko društvo za građanskopravne znanosti i praksu)*, 15, str. 123-167.
4. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (NN-MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10).
5. Gavranović, A. (2011) *Poslovno novinarstvo između etike i zarade*. Zagreb: Dnevnik.
6. Gorenc et al. (2014) *Komentar Zakona o obveznim odnosima*. Zagreb: Narodne novine.
7. Grospić Ivasović, N. (2011) Osobito/Naročito teški invaliditet kao povreda prava osobnosti. *Pravo u gospodarstvu*, 50(6), str. 1307 – 1316 .
8. Klarić, P., (2005) Odgovornost za neimovinsku štetu. *Pravo u gospodarstvu*, 44(4), str.174-195.
9. Klarić, P., Vedriš, M. (2012) *Građansko pravo*. 14. izmijenjeno i dopunjeno izd. Zagreb: Narodne novine.
10. Marović, A., Medvidović, L. i Štimac, S. (2006) *Zaštita prava osobnosti*, Split: Europski pokret.
11. Miladin, P. i Verović, M. (2009) Odnos između poduzetnikova prava da zaštiti poslovnu tajnu i prava osobnosti zaposlenika. *Pravo u gospodarstvu* 48(2), str. 591 – 615.
12. Mrčela, M. (2000) Kaznenopravna odgovornost medija. *Vladavina prava* 4 (1), str. 113-127.
13. Peček, R., (2008) Naknade štete zbog povrede prava osobnosti uslijed loših uvjeta boravka u zatvoru. *Godišnjak (Hrvatsko društvo za građanskopravne znanosti i praksu)*,15, str.625-634.
14. Radolović, A. (2006) Pravo osobnosti u novom Zakonu o obveznim odnosima. U: Bartulović Ž., *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 27(1), str. 129-170.
15. Radolović, A. (2007) Odnos prava osobnosti i medijskog prava. U: Bartulović Ž., *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 28 (1), str. 267-315.

16. Radolović, O. (2009) Odgovornost ugostitelja za štetu zbog povrede obveza iz izravnog ugovora o hotelskim uslugama. U: Bartulović Ž., *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 30(2), str. 1034-1080.
17. Skoko, B. (2007) Objavljivanje neistina i manipuliranje činjenicama u hrvatskim medijima i mogućnosti zaštite privatnosti, časti i ugleda. *Politička misao: časopis za političke nauke*, 44(1), str. 93-116.
18. Ustav Republike Hrvatske. (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14).
19. Vilus, J. (1973) *Građanskopravna odgovornost izvođača i projektanta*, Beograd: Građevinska knjiga.
20. Zakon o medijima. (NN 59/04, 84/11, 81/13).
21. Zakon o obveznim odnosima. (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15).
22. Zakon o radu. (NN 149/09, 61/11, 82/12, 73/13, 93/14).

PRILOG 1.

REPUBLIKA HRVATSKA

VRHOVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE
ZAGREB

Broj: Su-1331-VI/02 i 1372-11/02

Zagreb, 29. studenoga 2002.

Na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske održanoj dana 29. studenog 2002. razmatrani su i prihvaćeni

ORIJENTACIJSKI KRITERIJI I IZNOSI ZA UTVRĐIVANJE VISINE PRAVIČNE NOVČANE NAKNADE NEMATERIJALNE ŠTETE

Ovi orijentacijski kriteriji trebaju omogućiti ujednačenu primjenu čl. 200. st. 1. Zakona o obveznim odnosima (Narodne novine br. 53/91,73/91, 3/94,7/96 i 112/99 - u daljnjem tekstu: ZOO).

Oni ne predstavljaju matematičku formulu koja pukim automatizmom služi za izračunavanje pravične novčane naknade. U primjeni rečenog propisa valja uvijek imati na umu sve okolnosti slučaja, pri čemu trajanje i jačina fizičkih i duševnih bolova i straha imaju tek značaj osobito važnih, ali ne i jedinih okolnosti koje sud mora imati na umu pri određivanju iznosa pravične novčane naknade.

Rečeni kriteriji primjenjuju se na sve parnične postupke za naknadu nematerijalne štete u svim stupnjevima suđenja.

Uz orijentacijske kriterije za pojedine oblike nematerijalne štete podsjeća se i na pravne stavove Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 30. ožujka 1987. Time se željelo podsjetiti upravo na sve okolnosti slučaja koje sud mora imati na umu kad primjenjuje odredbu čl. 200. st. 1. ZOO.

Orijentacijski kriteriji za ujednačavanje visine naknade nematerijalne štete, izraženi u eurima, proračunani su u kune, prema tečaju euro - kuna, na dan prihvaćanja kriterija, tj. 29.

studenoga 2002. (1 euro = 7,435784 kn), pri čemu su iznosi izraženi u kunama minimalno zaokruženi.

FIZIČKI BOLOVI

Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine naknade za fizičke bolove (po danima):

- jaki bolovi - **370,00 kn**
- srednji bolovi - **220,00 kn**
- slabi bolovi - **70,00 kn**

Pri utvrđivanju iznosa naknade treba imati na umu da su trajanje i jačina fizičkih bolova dva osobito važna elementa za dosuđivanje pravične novčane naknade, ali sud mora voditi računa i o drugim okolnostima slučaja. Vidjeti u nastavku zaključak broj 4 III. sjednice Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 30. ožujka 1987.

Zaključak broj 4 III. sjednice Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 30. ožujka 1987. glasi:

1. "Nelagodnosti u tijeku liječenja (npr. kraća nesvjestica, hospitalizacija, vezanost za krevet, razne vrste imobilizacija i fiksacija, rendgensko snimanje, broj operacija, infuzije, transfuzije, injekcije, previjanje rana, odstranjivanje šavova, upotreba invalidskih kolica, bolovanje, posjećivanje ambulante, fizioterapija, trajanje rehabilitacijskog postupka i slično) koje trpi oštećenik razmatraju se u okviru naknade za fizičke boli“.
2. „Može li i pod kojih uvjetima pojedina od navedenih nelagodnosti prerasti u kakav drugi samostalni oblik nematerijalne štete (npr. duševni bolovi zbog smanjenja životne aktivnosti) valja ocjenjivati uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja“.

Zaključak broj 3 III. sjednice Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 30. ožujka 1987. glasi:

1. "Nematerijalna šteta koja se u određenom obliku trajno ili trajnije ispoljava predstavlja jednu štetu, pa su određuje jedan iznos naknade uzimajući u obzir trajanje te štete do donošenja presude i njeno trajanje u budućnosti“.
2. „Naknadu za buduću nematerijalnu štetu sud može dosuditi u smislu čl. 200. ZOO i kad se štetne posljedice u psihi oštećenika još nisu ispoljile, ako je izvjesno da će te posljedice nastati u budućnosti“.

STRAH

- od **2.200,00 kn do 30.000,00 kn**

Korekcija naviše ili naniže prema istim kriterijima kao i kod fizičkih bolova, odnosno kriterijima koje propisuje čl. 200. ZOO, imajući također na umu i sve ostale okolnosti svakog konkretnog slučaja.

Na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske održanoj dana 29. studenog 2002. zauzet je sljedeći pravni stav:

"Pravičnu novčanu naknadu za pretrpljeni strah dosuđuje se ako okolnosti slučaja, a osobito trajanje i jačina straha to opravdavaju."

DUŠEVNI BOLOVI ZBOG SMANJENJA ŽIVOTNE AKTIVNOSTI

- do 25% → **7.500,00 kn** za svakih 10%
- preko 25 do 40% → **11.000,00 kn** za svakih 10%
- preko 40 do 60% → **22.000,00 kn** za svakih 10%
- preko 60 do 80% → **45.000,00 kn** za svakih 10%
- preko 80 do 100% → **75.000,00 kn** za svakih 10%

Korekcija prema opsegu i težini utvrđenih trajnih posljedica.

Kao dodatne kriterije valja imati na umu životnu dob, vrstu zanimanja oštećenika i slično.

Zaključak broj 6 III. sjednice Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 30. ožujka 1987. glasi:

1. "Smanjenje životne aktivnosti, kao posebna osnova za naknadu štete zbog duševnih bolova, obuhvaća sva ograničenja u životnim aktivnostima oštećenika koje je ostvarivao ili bi ih po redovnom tijeku stvari u budućnosti izvjesno ostvarivao. Pod ograničenjem se podrazumijeva i obavljanje aktivnosti uz povećane napore ili pod posebnim uvjetima“.
2. „Ovaj oblik štete u pravilu je trajnog karaktera, ali novčana naknada se može dosuditi i kad je smanjenje životne aktivnosti privremeno, ako je jačeg intenziteta i dužeg trajanja ili ako to posebne okolnosti opravdavaju“.

DUŠEVNI BOLOVI ZBOG NARUŽENOSTI

- jaki stupanj
 - * vrlo uočljivo trećima - **37.000,00 kn**
 - * uočljivo samo ponekad (ukućanima, na plaži i sl.) - **22.000,00 kn**
- srednji stupanj
 - * vrlo uočljivo trećima - **22.000,00 kn**
 - * uočljivo trećima
 - * samo ponekad - **11.000,00 kn**
- laki stupanj
 - * vrlo uočljivo trećima - **5.000,00 kn**
 - * uočljivo trećima
 - * samo ponekad - **2.500,00 kn**

Korekcija naknade zavisno od životne dobi, vrste zanimanja, lokaciji ozljeda i slično.

Spol oštećenika, sam po sebi, ne utječe na visinu naknade s osnova naruženja.

Zaključak broj 8 III. sjednice Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 30. ožujka 1987. glasi:

"Osnova za priznanje novčane naknade za naruženost nije samo u tome da li i u kojoj mjeri izmijenjena vanjština oštećenika izaziva u okolini gađenje, sažaljenje ili druge negativne reakcije, već se uzimaju u obzir i subjektivna mjerila o utjecaju svih elemenata (izmijenjena vanjština, primjetnost, opseg itd.) na psihičku ravnotežu oštećenika, odnosno na njegovo psihičko stanje u cjelini. Pri tome se subjektivne osobine oštećenika uzimaju u obzir u razumnoj mjeri."

Ovaj zaključak treba tumačiti tako da sud vodi računa kako o objektivnim, tako i o subjektivnim okolnostima.

DUŠEVNI BOLOVI ZBOG SMRTI BLISKOG SRODNIKA

(bračni i izvanbračni drug, dijete, gubitak ploda, roditelji, braća i sestre)

- Za slučaj smrti bračnog i izvanbračnog druga (trajniya zajednica života) i djeteta - **220.000,00 kn**
- Za slučaj gubitka ploda roditeljima - **75.000,00 kn**

- Za slučaj smrti roditelja:
 1. djetetu koje se nalazi na odgoju i skrbi kod roditelja - **220.000,00 kn**
 2. djetetu - **150.000,00 kn**
 - Za slučaj smrti brata ili sestre - **75.000,00 kn**

Zaključak broj 9 III. sjednice Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske od 30. ožujka 1987. glasi:

"Pravična novčana naknada za duševne bolove djeteta zbog smrti roditelja predstavlja naknadu kako za bol izazvanu samim saznanjem za smrt, tako i za sve kasnije bolove koje dijete trpi zbog gubitka roditelja -ljubavi, njege i pažnje koju bi mu roditelj pružao, pa pripada djetetu koje zbog dobi nije moglo osjetiti bol zbog same smrti roditelja, jer je u pitanju naknada za jedinstveni oblik nematerijalne štete."

DUŠEVNI BOLOVI ZBOG NAROČITO TEŠKOG INVALIDITETA BLISKE OSOBE

- Za slučaj naročito teškog invaliditeta bračnog i izvanbračnog druga (trajnića zajednica života) i djeteta - **220.000,00 kn**
- Za slučaj naročito teškog invaliditeta roditelja:
 1. djetetu koje se nalazi na odgoju i skrbi kod roditelja - **220.000,00 kn**
 2. djetetu - **150.000,00 kn**

PREDSJEDNIK GRAĐANSKOG ODJELA

dr. Ivo Grbin

Izvor:

- Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete. URL: http://www.iusinfo.hr/Appendix/DDOKU_HR/DDHR20110111N53_5_1.pdf [pristup 15.06.2017]

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, **Marina Božić**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog/diplomskog rada pod naslovom **Povreda prava osobnosti – ugovorna i izvanugovorna odgovornost** te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 5. prosinca 2017.

Marina Božić
